

ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ КОНЦЕРТМЕЙСТЕРА-ПІАНІСТА

APPLICATION OF INFORMATION TECHNOLOGIES IN THE PROFESSIONAL ACTIVITY OF THE CONCERTMASTER-PIANIST

УДК 004:78.421

Клюєва С.В.,

провідний концертмейстер кафедри
музичного мистецтва
Миколаївська філія
Київського національного університету
культури і мистецтв

Боровицька О.М.,

провідний концертмейстер кафедри
музичного мистецтва
Миколаївська філія
Київського національного університету
культури і мистецтв

Юлдашева І.О.,

провідний концертмейстер кафедри
музичного мистецтва
Миколаївська філія
Київського національного університету
культури і мистецтв

У статті аналізуються особливості використання інформаційних технологій у діяльності концертмейстера-піаніста. Зазначається, що доцільним є залучення програмного забезпечення для запису музичного матеріалу під час репетиційного процесу задля його подальшого моніторингу. Визначено можливість використання програм, що забезпечують здатність здійснювати відео- та аудіочати, реалізують ідею проведення репетицій на відстані. Окреслено необхідність здійснення пошуку в мережі Інтернет задля винайдення нотних прикладів, цікавих інтерпретаційних версій і нових методик. Вказано на потребу в поєднанні традиційного підходу та інноваційного, який пов'язаний з освоєнням можливостей, що надаються завдяки інформаційним технологіям.

Ключові слова: інформаційні технології, медіа, концертмейстер, піаніст, виконавець, програмне забезпечення.

В статье анализируются особенности использования информационных технологий в деятельности концертмейстера-пианиста. Отмечается, что целесообразно использовать программное обеспечение для записи музыкального материала в репетиционном процессе для его дальнейшего мониторинга. Определена возможность использования программ, обеспечивающих способность осуществлять видео- и аудиочаты, которая реализуют идею проведения репетиций на расстоянии. Определена необходимость поиска в сети Интернет нотных примеров, интересных интерпретационных версий и новых методик. Отмечена потребность в сочетании традиционного подхода и инновационного, связанного с освоением возможностей, предоставляемых благодаря информационным технологиям.

очаты, которая реализуют идею проведения репетиций на расстоянии. Определена необходимость поиска в сети Интернет нотных примеров, интересных интерпретационных версий и новых методик. Отмечена потребность в сочетании традиционного подхода и инновационного, связанного с освоением возможностей, предоставляемых благодаря информационным технологиям.

Ключевые слова: информационные технологии, медиа, концертмейстер, пианист, исполнитель, программное обеспечение.

The article analyzes the peculiarities of the use of information technologies in the performance of the accompanist pianist. It is noted that it is expedient to involve the software for recording the musical material during the rehearsal process for its further monitoring. The possibility of using programs that provide the ability to perform video and audio chats, realizes the idea of conducting rehearsals at a distance is determined. The necessity of searching on the Internet for the purpose of inventing musical examples, interesting interpretations and new techniques is outlined. The need to combine a traditional approach with innovation that is associated with the development of opportunities provided through information technology has been noted.

Key words: information technologies, media, concertmaster, pianist, performer, software.

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Виконавська діяльність у сфері музичного мистецтва неможлива без участі концертмейстерів. Їхні роль та значення у формуванні фахівців досить часто залишаються недооціненими. Проте цей вид діяльності потребує високого освітнього рівня, наявності кваліфікації, здатності до універсальності, прагнення до саморозвитку. Ці якості, необхідність наявності яких була сформована в процесі виконавської практичної діяльності, відтепер мають доповнюватись й іншими. Культурні реалії сьогодення важко уявити без комп'ютерно-інформаційних технологій, відповідно, їх включення в підготовчий і репетиційний етапи роботи концертмейстера та соліста-виконавця, стає відповіддю на запити часу. Необхідність перегляду існуючих методичних настанов, пов'язаних із концертмейстерською діяльністю, є актуальним завданням, що не має достатнього висвітлення в науково-педагогічному дискурсі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У роботах О. Горюнової та Н. Духаніної аналізуються специфіка медіа-технологій та окреслюються їхні особливості. Особливості концертмейстерської діяльності визначаються у працях О. Короткової та Т. Молчанової. Деякі специфічні

рисни, притаманні роботі концертмейстера хореографічних дисциплін, змальовуються в публікації І. Кравченко. Певні аспекти розвитку сучасної музичної освіти висвітлюються в праці Ю.Чекана. Роль сучасних музично-комп'ютерних технологій у фаховій діяльності у сфері музичного мистецтва розроблено в статті К. Кушнір.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри те, що наявний ряд робіт, у яких окреслюються проблемні аспекти, пов'язані з діяльністю концертмейстера, питання застосування в ній комп'ютерних інформаційних технологій не здобуло обґрунтування. Проте сучасні реалії потребують здатності до постійного оновлення, зокрема адаптації до умов ринку праці.

Метою статті є аналіз особливостей використання комп'ютерно-інформаційних технологій (зокрема, устаткування, спеціальних програм) у професійній діяльності піаніста-концертмейстера.

Виклад основного матеріалу. Концертмейстерська діяльність є неодмінним компонентом сучасного виконавства. Чимала роль концертмейстера, що супроводжує творчість виконавців-солістів на різних етапах їхнього музичного життя, підкреслювалась різними дослідниками.

О. Короткова наводить спектр тих обов'язків, які мають виконувати концертмейстери, спираючись на дані, представлені у «Довіднику кваліфікаційних характеристик професій працівників у галузі «драматичне мистецтво та інша розважальна діяльність», затвердженому наказом Міністерства культури і мистецтв України. «Професійні вимоги до акомпаніатора-концертмейстера передбачають знання основних напрямів розвитку сучасної музики, найбільш значних музичних творів класичного та сучасного репертуару; методів самостійної роботи над музичним твором, а також методів вокальної педагогіки, ансамблевого (хорового) співу; методики роботи з інструменталістами різних спеціальностей; природу вокалу, ансамблево-інструментальної музики» [3, с. 52]. Цей перелік демонструє багатопрофільність діяльності піаніста-концертмейстера, який не лише має виконувати роль, подібну до соліста-виконавця, але й часто перебирає на себе функції викладача та фахівця з різних сфер, починаючи від музичної акустики до мистецтва ансамблевої гри.

Існує чимало робіт, де акцентується увага на тих обов'язках, які виконує концертмейстер. Досить важливий висновок стосовно специфіки діяльності концертмейстера робить у своїй праці Т. Молчанова. Вона підкреслює те, що внаслідок акценту на ролі соліста в музичному мистецтві концертмейстер відходив на другий план, проте саме його практика мала доповнювати та взаємодіяти з «першою скрипкою». «Отже, мистецтво піаніста-концертмейстера – виконавський різновид, що гнучко фіксував трансформацію становлення та динаміку розвитку мистецтва спільного музикування, що еволюціонувало синхронно з безперервною зміною історичної структури музичної культури та з кожним етапом оновлювало магістральний напрям, широту обріїв. Крокуючи хронологічними сходами, поступово наповнювалися джерела «життєзабезпечення» цього мистецтва, долалися недоліки попередніх періодів, відбувалася органічна кореляція асимілятивних процесів у межах кожного століття» [6, с. 216]. Еволюційний розвиток концертмейстерської діяльності демонструє необхідність постійно реагувати на зміни в суспільно-культурній практиці та виступати рушієм змін. Концертмейстер має обов'язки не лише виконувати власні функції, але й продукувати нові підходи для досягнення спільної ансамблевої гри з різними виконавцями. У процесі спільного ансамблевого виконавства має бути відповідність ритмічного характеру, яка буде виявлятися у правильній зміні темпу, динаміки, чіткому дотриманні агогіки (*staccato*, *legato*), семантичному поділі музичної тканини. При цьому чітке дотримання занотованого в тексті матеріалу не стане запорукою правильного його відтворення. Адже потрібне визначення єдиних виконавських ремарок, яке

досягається лише шляхом тривалих і регулярних тренувань. Подібний результат можливий за умови детального вивчення всіх складнощів, що є у творі, причому вони мають здійснювати кореляцію згідно з авторськими вказівками. Проте не завжди є можливість дотримуватись того графіку, який встановлений у рамках навчального закладу чи у процесі професійної діяльності концертмейстера. Саме задля заповнення цієї прогалини можуть використовуватись можливості, які виникають завдяки інформаційним технологіям.

Зазначимо, що протягом останніх десятиліть музичний світ зазнав чималих змін, пов'язаних із розвитком засобів відтворення, створення та продукування музичного цілого. Засадження технологій звукозапису, поява різного програмного забезпечення, пов'язаного з підсиленням, корекцією звуку та його формуванням, істотно змінили рівновагу в популярності академічного напрямку музичної культури та виконання наживо. Проте було б неправильно відкидати ті можливості, які відкриваються завдяки новітнім аудіопрограмам і комп'ютерному устаткуванню. У ряді напрямів музичного мистецтва слідування за останніми новинками є фактично необхідною складовою на шляху до професійного становлення, як, наприклад, у роботі звукорежисера, виконавців естрадного спрямування та тому подібного. Проте досить часто виконавці у сфері академічного мистецтва залишають усі ці новації поза власною увагою. Хоча інтерес до інформаційних технологій і в музичній діяльності, і у процесі підготовки молодих фахівців відіграє неабияку роль. «Застосування сучасних інформаційних технологій у навчанні суттєво доповнює традиційні погляди на методику викладання, структуру й організацію навчальної діяльності, робить навчання предметів більш цікавим, змістовним, наочним. Воно дає змогу підготувати студентів музичних спеціальностей із певними якостями та практичними вміннями, здатних не лише вміло користуватися накопиченим досвідом своєї професії, але й активно збагачувати його новими цінностями, сприяючи розвитку ціннісних компетентностей, надає безмежні можливості для реалізації творчих задумів як викладача, так і студента, змінюючи роль студента з пасивного слухача на активно-творчого, самостійного учасника процесу» [5, с. 262].

На наше переконання, діяльність концертмейстера-піаніста може мати більш продуктивний характер, враховуючи ті можливості, що відкриваються завдяки технологіям. Точніше йдеться про медіа-технології, до яких дослідники зараховували технічні засоби, що супроводжували людину з давніх часів. «Медіа умовно ділять на п'ять типів: ранні (писемність), друковані (друкарство, літографія, фотографія), електричні (телеграф, телефон, звукозапис), мас-медіа (кінематограф, телебачення),

цифрові (комп'ютер, Інтернет)» [1]. Отже, у сьогоденні важливу роль відіграють саме цифрові медіа-технології. Насамперед, у разі фізичної відсутності виконавця-соліста з певних причин на занятті, його можна провести з концертмейстером, використовуючи програми на кшталт Skype, Viber, Messenger, у яких є функція відеочату. За умов наявності якісного Інтернет-зв'язку можна отримати безперервне з'єднання, використовуючи яке можна провести репетицію, відпрацювати проблемні моменти. Подібна технологія може стати у нагоді і у разі відсутності одного з учасників дуету через хворобу, участь у міжнародному конкурсі чи іншому змаганні. Ця можливість не повинна повністю замінювати звичайний формат занять, хоча нині досить розповсюдженою практикою є проведення конференцій за допомогою програми Skype. Це програмне забезпечення дає змогу створювати чати для спілкування не лише між двома учасниками, а й цілою групою, внаслідок чого за грою виконавців може спостерігати у реальному часі викладач, надаючи власні рекомендації та здійснюючи правки.

Наступний рівень включення програмного забезпечення також пов'язаний із репетиційним процесом, а саме – з оцінкою якості виконання. У процесі самостійної роботи соліста та дуетного виконання соліста та концертмейстера доцільним є використання програм для запису аудіозвуку. Після програвання твору можливий аналіз його виконання, оцінювання дотримання метроритмічних особливостей, правильної агогки, наявності естетико-художньої подачі музичного матеріалу. Якщо використовувати комп'ютерні програми, які здійснюють запис твору під час його програвання, то їх існує надзвичайно багато, причому функціональні можливості будуть різними. Можна звертатись до функції запису аудіо у Cubase, NanoStudio, Ableton, MadTracker, Audition, Sound Forge Pro, Traktor PRO та інших програмах. Подібне програмне забезпечення дає можливість сконцентрувати увагу саме на звучанні твору. За допомогою функції метроному можна коригувати ритмічний бік виконання під час виступу або здійснювати його результати, прослуховуючи готовий запис. Значення звукозапису як соціокультурного рушія, який не можна не брати до уваги, підкреслює провідний вітчизняний мистецтвознавець Ю. Чекан: «Звукозапис є одним із кардинальних відкриттів музичної сучасності, що повністю змінив її конфігурацію... Саме звукозапис і пов'язані з ним канали розповсюдження інформації змінювали у XX столітті співвідношення різних інтонаційних практик, справляючи вирішальний вплив на смаки та пріоритети аудиторії, переформовуючи музичний ринок і впливаючи на сферу авторського права та суміжних прав» [7, с. 51].

Безперечно, широкі можливості надаються й завдяки тим можливостям, що виникають

завдяки мережі Інтернет. Існування ресурсів для зберігання та доступу до файлів надають можливість зберігати чимало нотних прикладів, які можна отримати в будь-яку мить. Відеохостинги, тобто сайти, що дають змогу завантажувати та переглядати відео у браузері, наприклад, через спеціальний програвач, створюють можливість для ознайомлення з виконавськими версіями різних виконавців. Прослуховування та їх аналіз допомагають концертмейстеру обрати найкращу інтерпретацію, яка може стати зразком для його дуету із солістом.

Вплив медіа-технологій на життя сучасної людини важко переоцінити, адже вони мають значення для формування зацікавленості в освітньому процесі. «Застосування досягнень новітніх медіа-технологій відкриває перед викладачами та студентами нові можливості, значно розширює та урізноманітнює зміст навчання, методи та організаційні форми навчально-виховного процесу, забезпечує високий науковий і методичний рівень викладання. Медіа-освітні технології якнайкраще відповідають принципам особистісного підходу. Їх застосування підвищує ефективність подання нового матеріалу, розвиває їхні розумові та творчі здібності. Медіа-технології – це потужна мотивація студентів до навчання» [2, с. 191].

Звісно, що використання інформаційних технологій не повинно замінювати традиційні підходи та форми роботи із солістами – як учнями, так і професійними виконавцями. Більш доцільним є поєднання здобутків, що надаються завдяки технічним відкриттям, і тих методик, які використовувались до їх появи. Сучасний дослідник І. Кравченко зазначає, що можливість використовувати інформаційно-комп'ютерні технології концертмейстером може мати дійсно всеосяжний характер, що буде містити також методику роботи з Інтернет-технологіями, як-от пошук спеціальної літератури та методику використання навчальних відеопрограм. «Сучасні комп'ютерні технології у мистецькій освіті базуються на ідеї їх інтеграції з традиційними навчальними методиками» [4, с. 122].

Висновки. У професійній діяльності сучасного концертмейстера-піаніста велика роль має відводитись освоєнню тих можливостей, які відкриваються завдяки інформаційним технологіям, новітньому комп'ютерному устаткуванню та програмному забезпеченню, що мають стосунок до музичного мистецтва. Використання медіа-технологій у поєднанні з традиційними підходами, які пов'язані з ансамблевим виконанням твору солістом і концертмейстером, видається перспективним напрямом на шляху вироблення якісних і продуктивних напрямів поліпшення якості кінцевого результату – тобто точної інтерпретації твору.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Горюнова О. Медиа: история экспансии. Краткий конспект курса лекций. 2001. URL: https://www.mediagram.ru/.../h_0d87ec60c5df8019c1ca38e2ef3eb.
2. Духаніна Н. Медіатехнології як мотивація студентів до навчання. Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору: Вища освіта України. Дод. 3. Т. V. (12). 2008. С. 189–193.
3. Короткова О. Деякі історичні аспекти становлення професії акомпаніатора-концертмейстера. Молодий вчений. 2017. № 8 (48). С. 52–55.
4. Кравченко І. Специфіка роботи концертмейстера хореографічних дисциплін. Мистецька освіта в Україні: проблеми теорії і практики: тези за мат-ми Всеукр. наук.-метод. конф.-сем. Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова. 2014. С. 120–122.
5. Кушнір К. Роль сучасних музично-комп'ютерних технологій у фаховій підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва. Актуальні питання культурології: альманах наукового товариства «Афіна» кафедри культурології та музеєзнавства. Рівне: РДГУ, 2017. Вип. 17. С. 259–263.
6. Молчанова Т. Мистецтво піаніста-концертмейстера у соціокультурному контексті сучасності. Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Рівне, 2013. Вип. 19 (1). С. 212–217.
7. Чекан Ю. Сучасна соціокультурна ситуація і проблеми музичної освіти. Українська музика. 2013. Вип. 3 (9). С. 41–53.